



چند سند تاریخی

از

دوره زندیه

از :

محمد رضا نصیری

(دانشجوی دکتری تاریخ)

پروفیسر ڈاکٹر سید سعید احمد

پروفیسر ڈاکٹر سید سعید احمد



پروفیسر ڈاکٹر سید سعید احمد
پرتال جامع علوم انسانی

از : محمد رضا نصیری

(دانشجوی دکتری تاریخ)

چند سند تاریخی از دوره زندیه

سند شماره ۱

نامه آزادخان به صدراعظم عثمانی^۱

ان شالله تعالی به یمن کوکب فلك دولت و اقبال و اختر برج سعادت و اجلال از مطالع و مشارق مرحمت قادر لایزال طالع و شارق بوده زیب افزای و ساده حکمرانی و حلّی پیرای اریکه شادکامی باشند با لبینی واله الامجاد.

بعد از طی مراتب دعا و قواعد مودت و ولامشهود رای خلت اقتضا میدارد که: چون همواره خاطر دوستی ذخایر جویای تقریبی میباشد که شاهراه موافقت و یگانگی را از قوافل مراسلات محبانه خالی و عاری نگذارد.

درین اوان مسرت توامان که این دوستی اشتمال عازم به سمت گرجستان و داغستان بود درحین ورود به حوالی ایروان یکنفر چاپار از حاج الحرمین حاجی اخترخان افغان که در سال قبل

۱- آرشیو نخست‌وزیری ترکیه - خط همایون ش A - ۱۹۴

Handwritten text in a cursive script, likely Persian or Urdu, arranged in approximately ten horizontal lines. The text is highly stylized and difficult to decipher due to the image quality and the nature of the script.

محب اورا روانه دارالسلطنه اسلامبول نموده بود که بهر نوعی که شاید کیفیت حال و حقیقت احوال این دوستی قرین را مشافهتاً و مواجهاً به خاکپای طوطیا آسیای فلك فرسای سلطان البرین و خاقان البحرین پادشاه اسلامیان پناه عرض نماید. و درینوقت از نزد حاجی مزبور چا پار مذکور معاودت نمود نظر بشرح عریضه که چا پار از حاجی مزبور آورده بود فسخ عزیمت گرجستان و داغستان را نفود احوالات را حاملان صحیفه الوداد سید ابراهیم و رفیق او مشروحاً عرض و خاطر نشان خواهند نمود.

درینوقت که وارد قرب جوار بندگان سامی و درحوالی قریه... و حاجی بایرام من قوای محال ایروان توقف بود لازم دید که به تحریر این دو کلمه محرك سلسله موالات گردد. مترصد است که همواره دوستان را به اعلام استقامت مزاج بهاج عالی و ارجاع هرگونه خدمات مسرت افزای خاطر مودت معطر نیکو دیده باشند، باقی ایام دولت و کامرانی پاینده و برقرار باد برب العباد.

سند شماره ۲

نامه آزاد خان به یوسف پاشا والی چلدر^۲

ان شالله تعالی همواره نهال امانی و آمال و حدیقه سعادت و شادمانی و اقبال از رشحات سحاب حکومت ایزد متعال سرسبز و ریان بوده شکفته و خندان باد.

بعد از طی مراسم شوقمندی و والا، مشهود رای بیضا ضیای مهرا ننجلا میدارد که: درینوقت مراسله دریاب ناامنی راه گرجستان و مخوف بودن راه مزبور و به متعذر رفتن کسان این دوستی آگاه

۲- آرشیو نخستوزیری ترکیه - خط همایون ش ۱۹۴



سند شماره ۲

(۴)

و اینکه مراسله درباب رفتن چاپاران مزبور به عالیجاه حشمت و عظمت و اجلال دستگاه وزیر عظیم النظیر (۳) عریضه عالیجاه حاج الحرمین الشرفین حاجی اخترخان که در باب عرض مراتب این دوستی آگاه بپایه سریر دولت العلیه العالیه فرموده بودند رسید و مضامین دوستی آئین آن مفهوم خاطرمودت ذخایر گردید. حسب الفرموده بندگان عالی مراسله در باب رفتن چاپاران مذبور ببندگان عالیجاه حشمت و اجلال دستگاه والی (۴) قلمی و ارسال داشت. البته بندگان معظم الیه از روی دوستی و موالات مشارالیه را از راه امنی که خاطر جمع باشد راهی و روانه خواهد فرمود و عریضه عالیجاه حاجی اخترخان و عالیشان احمد بک را با ملفوفه (۵) روانه خدمت سراسر سعادت گردانید که مطالعه و استحضار حاصل فرمایند و خانه دوستی آباد باد و جناب اقدس الهی از آن عالیجاه دوستی آگاه راضی باشد که کسان این دوستی آگاه هرکس که بشرف خدمت لازم المسرت رسیده کمال رضامندی از حسن لطف و توجه بندگان عالی دارند. همواره این شیوه ستوده را مرعی داشته دوستان را بنوید بهجت مزید سلامت ذات و ارجاع هرگونه مهمات مسرور و مشعوف فرمایند. انشالله تعالی درانجام آن کمال مودت بعمل خواهد آورد. باقی ایام دولت و شوکت مستدام باد.

هو

عالیجاها، معلی جایگاهها، دوستی آگاهها. اخاء، کامکارا
مهربانی نموده بعد از مطالعه عریضه حاجی اخترخان کیفیت
آن را بتفصیل ببندگان حشمت و اقبال همعنان ابراهیم پاشای وزیر

۳- دو کلمه خوانده نشد

۴- يك کلمه خوانده نشد

۵- يك کلمه خوانده نشد

قلمی نمایند و توقف این دوستی آگاه درینولایت باین جهت بوده که چاپارانی سعی را روانه دولت العلیه العالیه نمود که تا از دولت بچه نحو امر و مقرر میشود دانسته قرار عمل شود باقی ایام... والسلام .

هو

عالیجاها، دوستی آگاهها، اخا.

حال هواها بسیار سرد شده و فوجی که از غازیان افغان و ازبک که همراه میباشند بسبب اینکه این چهار پنج سال است در بدر و کوه بکوه میگردند از تدارک افتاده‌اند و همه بی‌خیمه میباشند . البته تا جوابی عریضه از دولت نیاید فکری نمیتوان نمود. از روی برادری و یگانگی ببااید فکری برای نشمین این دوستی آگاه را داشته باشند و اظهار ببندگان عالیجاه والا جایگاه وزیر عیدیم النظیر ابراهیم پاشا نموده که جای سکونت را جهت محب تعیین نماید . یقین حاصل است از روی برادری و دوستی کوتاهی نخواهد نمود. باقی ایام ...

کتابخانه مدرسه نهمه قم

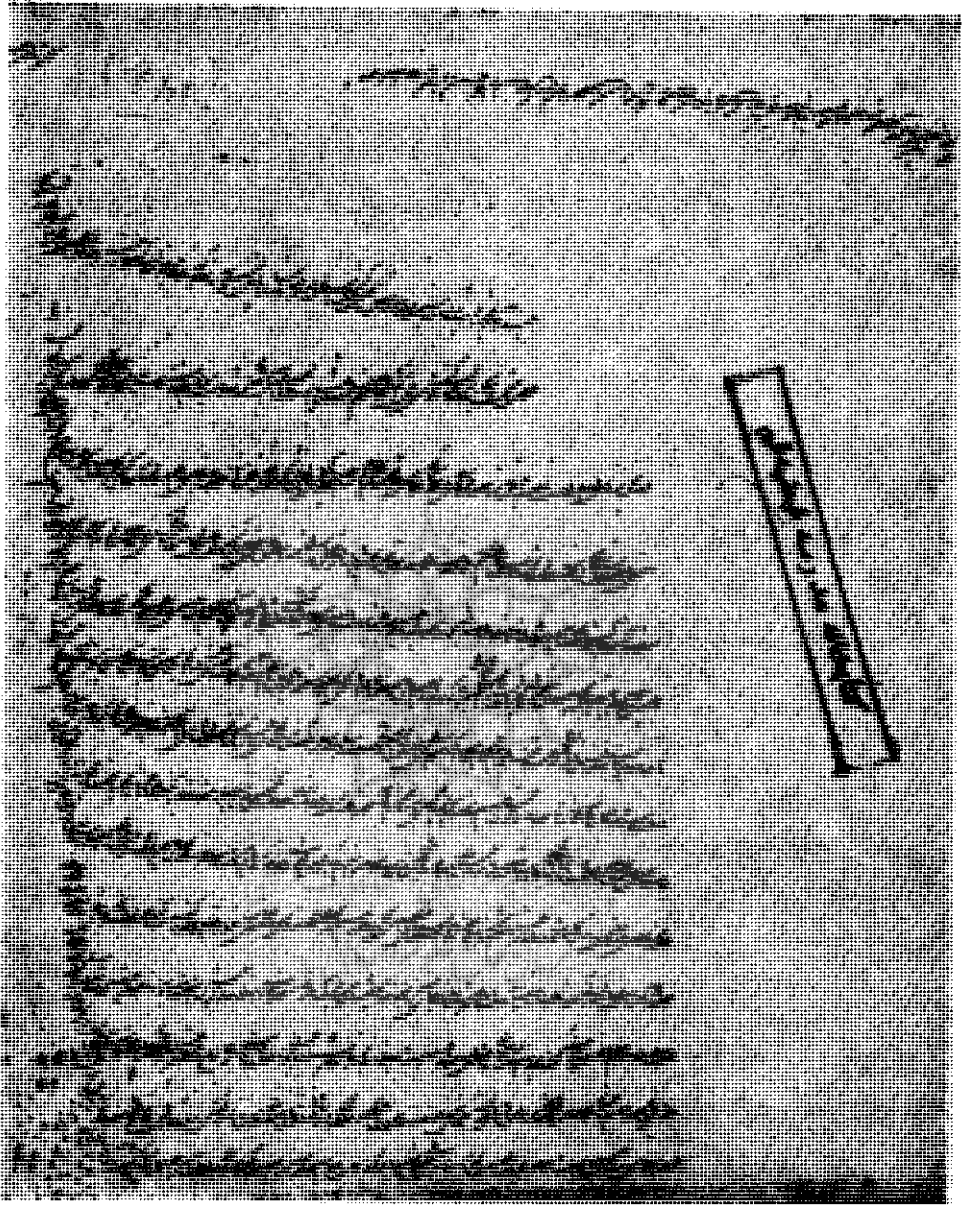
سند شماره ۳

نامه فتحعلی خان حاکم قبه به سلیمان پاشا والی چلدی^۶

چندانکه سرچشمه آفتاب پرنور ، از سیلاب مرور و دهور مصون، و نخل سرکش امتداد ازمنه و اعصار ازمنشار آمدورفت لیل و نهار مأمون است همواره چشمه سار دولت و شوکت و اختیار ()^۷ اعزاز ایهت و مناعت و افتخار ملازمان عالیجاه رفیع جایگاه،

۶- آرشیو نخستوزیری ترکیه - خط همایون - ش B - ۹۴

۷- دوکلمه خوانده نشد



سند شماره ۳

عظمت و حشمت دستگاه ، شهادت و بسالت اکتناه ، دوستی و محبت و یگانگی همراه ، خانی عظیم‌الشانى ، و وزیر عظیم‌النظیر^۸ . والى چلدر اخوى مقام دام‌اقباله ، ازاره و تیشه حرکات بی‌اندیشه حاسدین در حفظ و حمایت حضرت قادر منان محفوظ و با هر گونه^۹ () مرام بخشنده باد .

بعد از نخل پیوندی لوازم دعوات و افیات اجابت آیات مشهود خاطر دوستی مظاهر یگانگی علامات گرامی میدارد که : درین هنگام سعادت فرجام مراسم یکجبهتی موافقت عنوانیکه با فرمان قضا توامان پادشاه حضرت ظل‌الهی و بانضمام سرفراز نامه ملازمان کثیر العزو الامتنان نواب مستطاب وزیر اعظم الوزرا و وکیل سلطنت الکبراء دام اقباله که قلمی و به مصحوب عالیشان معلى مکان جلادت و ارادت ارکان کاتب خزینه ابراهیم بگ عز و ارسال نموده بودند در اسعداوان و نیکوترین زمان شرف وصول ارزانی یافته و مضمون دوستی مقرون آن مبنی بر سلامتی مزاج مسرت امتزاج گرامی بود نهایت شادمانی رخ نمود . و اینکه حسب الواسطت ملازمان ذیشان که هدایای مشفقانه که از دربار شوکت مدار بندگان همایون اقدس اعلى درباره دوستدار عز و صدور یافته بود و فی الحقیقه در بین احباب و اعدا باعث مباهات و سرفرازی بدوستدار حاصل گشته و ان شاء الله تعالی آن عالیجاه شوکت همراه در عالم قرب و جوارى در ساده عزت و حکمرانی برقرار و پایدار بوده و خانه احسان پادشاه حضرت ظل‌الهی معمور و جمیع اخصام بر فرجام آن اوچاق سپهر رواق مقهور باد .

عالیجاها ، رفیع جایگاهها ، ابا ، کامکارا .

۸- دراصل : النذیر

۹- يك كلمه خوانده نشد

از آنجا که از قرار مضمون فرمان همایون اقدس اعلی و عن فحوای کلام سفیر خوش تقدیر که خوانین و حکام آذربایجان و اولکای داغستان بایکدیگر متفق و همدستان و جهت دفع روسیه روسیاه و والی گرجستان بی پناه مامور و اقدام نمایند و دفع و قلع اهل فساد بر همت^{۱۰} اهالی اسلام واجب نهایت اینکه معلوم رای ()^{۱۱} ایشان میباشد که دوستان و سایر خوانین آذربایجان و اولکای داغستان متفق اللفظ و در طرق دوستی و اتحاد ثابت قدم و در فیما بین یکدیگر جدائی و مفایرت منظور ندارد .

و مخفی نماند که اهالی روسیه حسب فرمان پادشاه خودشان مامور و والی گرجستان هم بدستور اگر چه پشت گرمی و سایه عاطفت پادشاه حضرت ظل المهی در سراهل اینولا مصرف نگردد و دفع این پلیدان متعذر اولاً اینکه اهالی داغستان مرد [م] بی علفه و بی چیز هستند که هر گاه از خزانه و مواجب از جانب خیریت جوانب بندگان همایون اقدس اعلی در باره ایشان فرمانی صادر نگردد اسباب و آلات و سایر ما احتیاج جنگ ()^{۱۲} نشود که دفع روسیه مقدور و انهمزام آنها محصول خواهد شد. و خصوصاً که در ایام ماضی که مقدمه اسفار جهت بندگان همایون اقدس اعلی با مرحمت غفران مکان رضوان آشیان ()^{۱۳} روسیه اتفاق افتاده بودی در هر وقتی از او ان برای روسا و اهالی داغستان به جهت کلیه بذل و مشفقانه بی نهایت مبذول میفرموده اندی و کسان مزبور هم در کمال مردانگی و از روی امیدواری به خدمات مقرر اقدام و سرفراز گشته و اکنون نظر

۱۰- در اصل - مکرر

۱۱- يك كلمه خوانده نشد

۱۲- يك كلمه خوانده نشد

۱۳- چند كلمه خوانده نشد .

به مراتب سابقه دیده انتظار در شاهراه صدور مرحمت و فور حضرت پادشاه ظل الهی بوده و باز طالب آنرا دارند و درین باب چه تصدیع دهد .

و حال اهالی روسیه از طرف دریای حسیض متوجه تدارك کلیه و از سمت چرکس و قزلار جهت اعانت و امداد والی گرجستان اشتغال داشته و میدارند. و درین صورت مراتب وقوعه در مراسله را به بندگان سموالقدر و امکان نواب مستطاب وزیر اعظم العظما تصدیع داده شده است و در اینجا هم عالیشان معلی مکان فرستاده سامی متجاوز از دو ماه است که در آنجا از کار و بار روسیه و والی گرجستان و از احوال دوستدار و سایرین و اهالی داغستان بالکلیه مطلع و کمال استحضار بهم رسانیده است .

و اینکه عالیشان مزبور مرحله پیمای طریق معاودت و اعازم رجعت نموده دوستدار نیز عالیقدر معلی مقدار خیر الحاج حاجی احمد بیک را به همراهی مشارالیه روانه و به تحریر این صحیفه الوداد مبادرت گردید و ان شاء الله در زمان بهره مند خدمت والی مسرت گرامی از قرار واقعی و کما هو حقه تقریر و خاطر نشان خواهد ساخت .

طریقه انیقه دوستی و ولامقتضی چنان است که همواره ابواب مکاتبات یگانگی بنیان را مفتوح داشته و با هر گونه مهمات و خدمات اتفاقیه ()^{۱۴} و اعلام آورده. ان شاء الله تعالی در تقدیم آن شرایط اتحاد و یگانگی بعمل آید. باقی ایام بکام و مستدام باد .

پشت نامه :

صحیفه الوداد ملازمان عالیشان معلی جایگاه دولت و شوکت و

اقبال همراه ، عظمت و حشمت و اجلال دستگاه ، شهامت و بسالت
اکتناه ، دوستی و محبت و یگانگی آگاه ، خانی عظیم القدر و الشانی
وزیر عظیم‌النذیر^{۱۵} والی چلدر اخوی مقام سلیمان پاشا دام اقباله
العالی . مهر در پشت نامه

سجع مهر :

قضا بلوح فلك زد رقم بنخط جلی

بدهر شقه گشا شد لوای فتحعلی

سند شماره ۴

نامه جعفرقلی خان حاکم نخجوان به محمد درویش پاشا

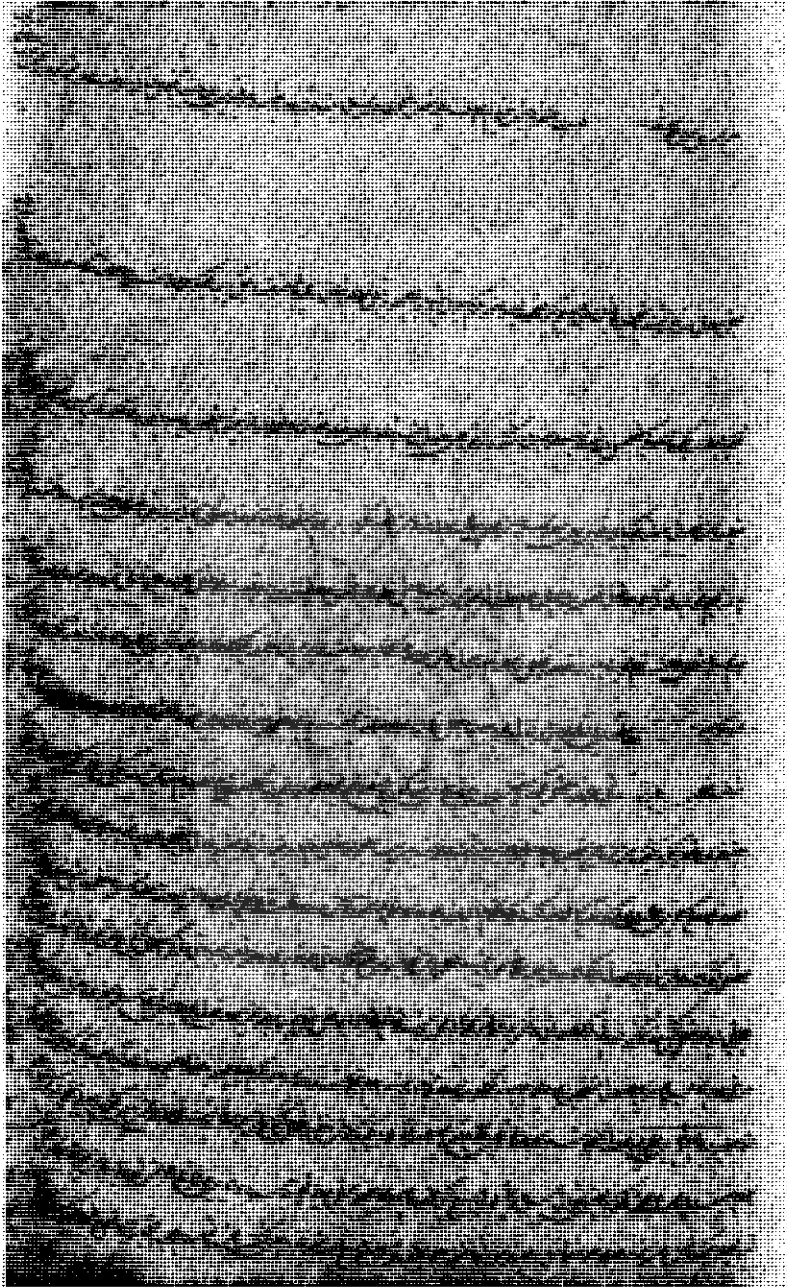
صدر اعظم عثمانی^{۱۶}

به عز عرض مقدس عالی میرساند که: درین هنگام میمنت
فرجام الطاف نامچه شفق مشحون که از راه بنده نوازیها بافتخار
و سر بلندی این بنده اخلاص نشان شرف صدور یافته بود در ساعت
خوب و اوان مرغوب فیض وصول ارزانی به استصواب عالیشان
ابراهیم بیگ معتمد عالیجاه دستور مکرم سلیمان پاشا والی چلدر
به فیض مطالعه اشفاق نامچه عالی مشرف و فیض یاب گردیده سر
مباهات باوج سموات رسانیده .

و درالطاف نامچه عالی اشعار و قید گردیده بود که : اریکلی خان
حاکم تفلیس یا روسیه نحوسیه همداستان گشته به اراده باطل و
خیال فاسد افتاده که به حیل و خدعه مخلصان دوستخواه را فریفته

۱۵- النذیر

۱۶- آرشیو نخست وزیری ترکیه، خط همایون ش ۷۳/۱



سند شماره ٤

(١٢)

به استظهار روسیه مزبور به ممالک آذربایجان به تخصیص به قلعه ایروان تسلط یافته ضبط و دست تطاول دراز کرده به این تقریب اهل اسلام را مستاصل و پامال و قرین ذلالت ساخته کفره را بر اسلام مسلط سازد. چنانچه خان ضلالت بنیان به اراده باطل خود خواسته باشد که منشاء و بانی امری گشته پا از گلیم خود بیرون گذارد بالاتفاق تعصب دین مبین اسلام و طریق شریعت نبوی ص را پیشنهاد خاطر ساخته دفع طایفه خذلان عاقبه را بر خود فرض عین و عین فرض شمرده به مدافعه و مخاصمه پردازد که ولایات اسلام را مثل ولایات قوم خراب و بایر نسازد. در این خصوص از مصدر جاه و جلال دولت علیه سلطانی به حکام سرحدات و میرمیران مقرر گردید که هرگاه چنین امری از جانب خان مذکور بروز کرده از قوه به فعل آید عساکر ()^{۱۷} جمع آوری و آماده جدال و قتال بوده به مخلصان اخلاص توأمان امداد و اعانت نمایند و بر این مضمون نیز فرمان واجب الاذعان قضا جریان از مصدر ()^{۱۸} و جلال به افتخار این مخلص عقدت شمار شرف نفاذ یافته ()^{۱۹} سرافراز و مفتخر گردید.

این معنی بر رأی خورشید ضیای عقده گشای عالی ظاهر خواهد بود که مخلصان عقیدت سگال در هیچ عصر و ایام متابعت اهل کفره بدخیال نکرده مطلقاً فریفته تزویر و خدعه جماعت خذلان شعار کفره نگردیده دست از دامن تعصب و دین مبین اسلامی بر نداشته که خود را در دنیا ملعون خاص و عام و در عقب از شفاعت رسول الثقلین محرم سازد.

با وجود این، عالیجاه عظمت و حشمت دستگاه احمدخان حاکم خوی الحال در ممالک آذربایجان بزرگ و همگی حکام این سرزمین باخان

۱۷- درائر پارگی چند کلمه مشخص نیست .

۱۸- بعلت پارگی چند کلمه مشخص نیست .

۱۹- يك کلمه خوانده نشد .

معظم‌الیه متحد و دوست و در همه حال خان معظم‌الیه صلاح دولت ابد مدت سلطانی را منظور و پیشنهاد خاطر ساخته از جمله اخلاص - کیشان و دولت خواهان او جاق گردون رواق علیه سلطانی بوده و میباشد. مخلص دولت خواه نیز در صلاح و صواب دید عالیجاه سابق‌اللقاب بوده در صورتیکه عالیجاه سابق‌الذکر اخلاص کیش دولت علیه عثمانی باشد این مخلص اخلاص.... بطریق اولی اخلاص کیش و خدمتگزار او جاق گردون رواق دولت علیه سلطانی و بندگان عالی بوده و میباشد، حاشا ثم حاشا که این مخلص اخلاص بنیان فریفته سخن اهل ضلال بوده روسیاهی کونین را به جهت خود حاصل نماید. مادامیکه جان در تن و رمق در بدن میدارد از جان و دل متعصب دین مبین اسلام و خدمتگزار درگاه جهان پناه پادشاه اسلام خواهد شد و عالیجاه دستور مکرم والسی چلدر با مخلصان همجوار و از عهد آبا و عنجد بایکدیگر دوست و متحد بود، البته از صواب دید عالیجاه پاشای معظم‌الیه عدول نخواهد شد. بحمدالله تعالی تمامی حکام آذربایجان و داغستان با یکدیگر دوست و متفق و اخلاص کیش دولت علیه سلطانی میباشد انشاءالله در ضمن پای کفره به میان نخواهد آمد که دین مبین اسلام ضعیف و پامال حوادث گردد.

و بعضی فقرات را عالیشان ابراهیم بیک معتمد عالیجاه والی چلدر به عرض عالی خواهد رسانید و هدایایی که از راه مرحمت از دربار دولت علیه سلطانی که به جهت مخلص مرجعت شده بود که يك عدد وقت ساعت مینا و چهارصد عدد اشرفی تمام و چهارصد اشرفی نصفه میباشد به صحابت عالیشان ابراهیم بیک مشارالیه واصل گشته باعث افتخار و موجب اعتبار این مخلص دولتخواه گردید.

مهر در پشت نامه

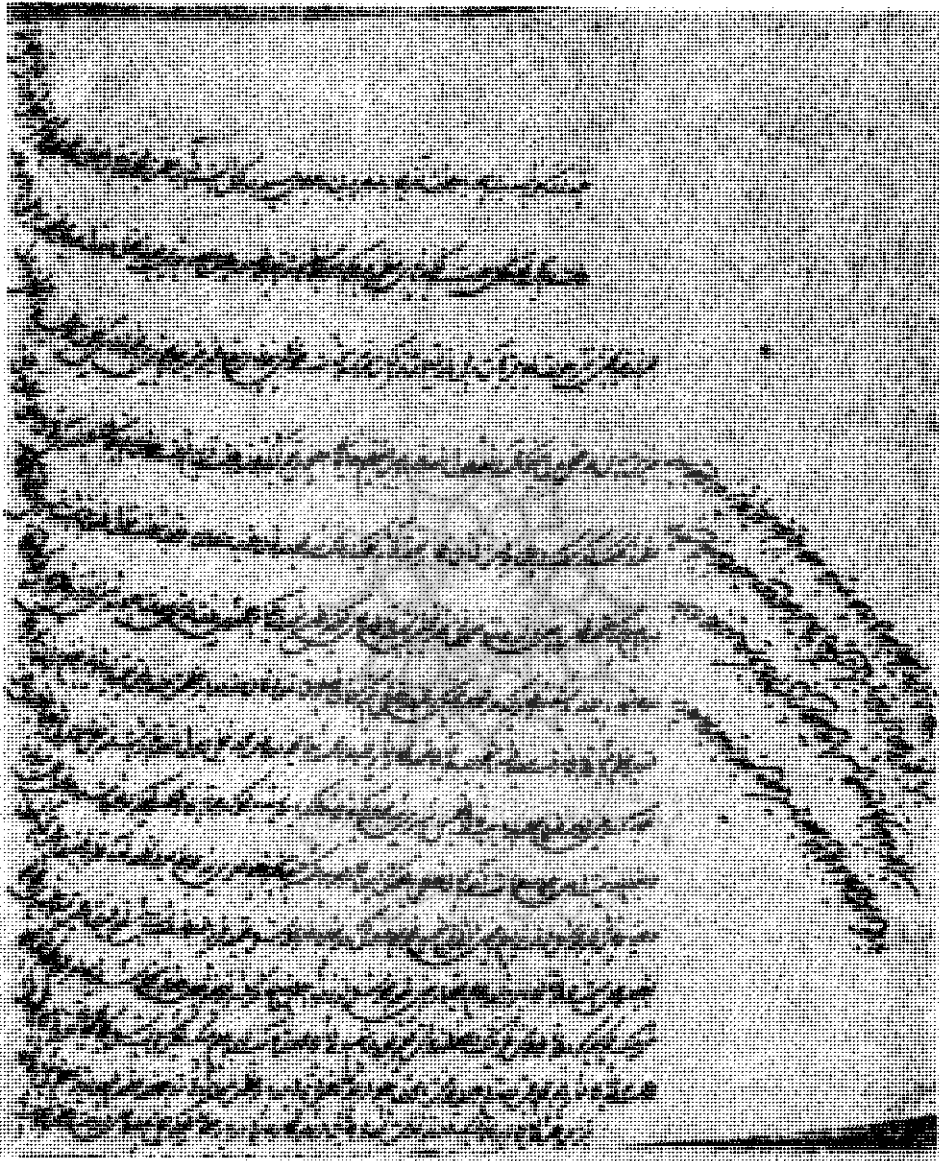
سند شماره ۵

نامه جعفر قلی خان نخجوان به سلیمان پاشا والی چلدیر^{۲۰}

چندانکه خورشید زرین چهر، بامر حضرت آفریدگار ماه و مه‌پر
درین لاجوردی سپهر در گردش است آفتاب عظمت و جلالت و اقبال
ملازمان عالیجاه معلی جایگاه، حشمت و جلالت همراه، فخامت و
عظمت انتباه، دولت و اقبال آگاه، دوستی و موالات اکتناه، پاشای
معظم و امیر مکرم اخوی مکانی ام مد اقباله‌العالی در عین اوج و
برتری بوده از افول و زوال در حمایت حضرت ذی‌همیون باد
برب‌العباده بعد از رضا بخش نیر دعوات اجابت آیات و پس از
تسلیمات زاکیات صداقت بینات مشهور رأی بیضا ضیا و مرفوع
ضمیر منیر مهرانجلای موافقت آرای اخوت پیرامیدارد.

در هنگامی که حواس خیریت اساس در تفحص حال نیکومال و
مژده وصول مفاوضه واجب التعمیم ملازمان عالی میبود، رقیمة
کریمه که از طرف قرین الشرف ملازمان اخوی مکان بیاد آوری
دوستان صادق و محبان موافق و قمزد کلك گهر سلك دبیران بلاغت
نشان سرکار مجدت آثار گردید ارسال شده بود در زمان خوب و
اوان مرغوب شرف نزول ارزانی داشته بدستگیری عالیشان رفیع
مکان ابراهیم بیک معتمد سرکار واصل و از هر ذره فقراتش
نوربخشی بجهت دوستان حاصل گردید. چون مشعر و حاکی بر
خیریت ذات دوستی صفات میبود روشن‌افزای خاطر احباب گردید.
انشاءالله تعالی در دوستیها پایدار باشند. و اظهارى که در مراسله
یکجهتی رسانده در خصوص اینکه فرمان قضا جریان قدر توأمان
از دربار عظمت مدار دولت علیه عالیہ عثمانیه بانضمام سرفراز نامه

۲۰- آرشیو نخست‌وزیری ترکیه - خط همایون ش J - ۹۴



سند شماره ۵

عالی وزیر اعظم بافتخار دوستان شرف صدور یافته باستصواب
عالیشان معتمد سرکار مشارالیه ارسال شده بود فیض وصول ارزانی

داشته از فیض مطالعه اش عین سرافرازی حاصل گردید. و در طی مراسله لازم السعاده در باب خان تفلیس اشعاری شده بود که گویا خان مذکور با روسیه بدکردار همداستان و همکار گردیده اراده فاسد و خیال باطن میدارند که بعزم اذیت اهل اسلام بولایات آذربایجان خصوصی به مملکت ایروان مرحله پیما گشته چنانچه چنین امری از پرده خفا بعرضه ظهور آمده نظر بغیرت و حمیت آماده کاوش و مهیای پرخاش بوده خودرا معاف نداریم این معنی اظهر من الشمس خواهد بود که هرکس در چنین امر خودرا بقدر خردیی معاف داشته از غیرت و حمیت مسلمانی عاری خواهد بود. یقین حاصل است که دوستان بامر مزبور مادام الحیات راضی نبوده خودرا از زمره اسلام خارج نگرفته فریفته حیل و خدعه نخواهد شد. در این امر عموم حکام آذربایجان شریک یکدیگر و با دوستان دوست یکرنگ و اخلاصمند دولت علیه بوده و میباشیم و عالیشان سعادت مآب ابراهیم بگ کیفیت مراتب را یکان یکان تقریر و بیان خواهد ساخت. الحال که عالیشان مشارالیه مراجعت و عازم صوب خدمت باسعادت میشود عریضه اخلاص ترجمه بدر بار عظمت مدار شاهانه و حضور موفور السرور وزیر اعظم قلمی و عالیشان نیز بمراقبه عالیشان ابراهیم بک روانه خدمت نمود که باتفاق فرستاده سرکار عازم دربار سلطانی گردیده فیض یابی حاصل و شرف رخصت انصراف یابد.

فرستاده دوستدار نیز حقایق حالات را تفصیلا عرض خواهد نمود. بحمدالله تعالی امورات مقرون^{۲۱} بصواب و امریکه منافی خواهش باشد صورت وقوع نمیدارد. در عالم دوستی و یگانگیها مترصد است که پیوسته بنگارش حالات و ارجاع خدمات دوستان یکجبهتی بنیان را قرین مسرت و شادمانی نموده باشند که در تقدیم آن شرایط اتحاد و یگانگیها بظهور رسانیده شود. زیاده ایام عظمت و جلالت بردوام باد والسلام.

مهر در پشت نامه

سند شماره ۶

نامه سلمان خان دنبلی به سلیمان پاشا والی چلدی^{۲۲}

پیوسته ابواب بهجت و کامکاری و اسباب حشمت و بختیاری
بندگان^{۲۳} ذی شوکت و الشان کثیر البر و لاحسان عظمت و حشمت بنیان
هجرت و فخامت ارکان دستور مکرم و مشیر معظم نظام العالم دوستی
و مودت توأم ادام الله اجلاله العالی بمفاتح عنایات حضرت سبحان
و بشمول مرحم بلانهایات ایزد منان مفتوح و گشاده و مستعد و
آماده بوده بر وفق مرام عارج اعلی مدارج عظمت و برتری باشند
بمنه وجوده.

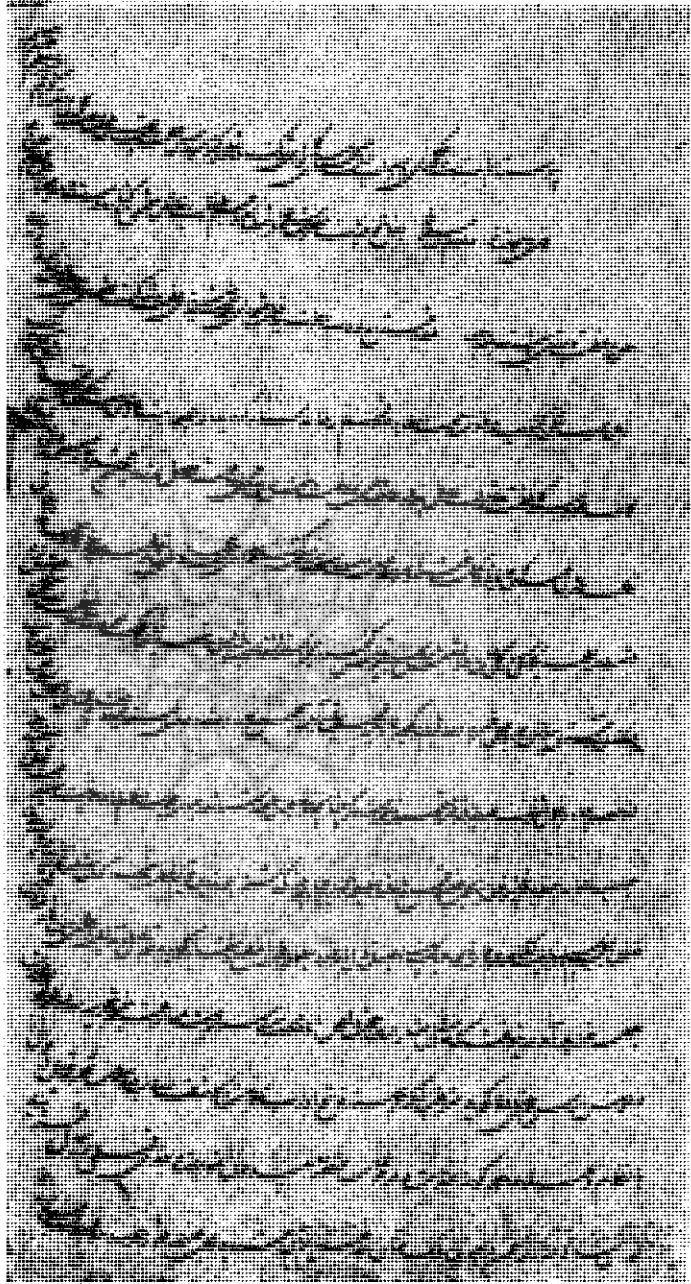
بعد از افتتاح دروب دعوات و افیات مشهود رای خورشیدضیای
عظمت و شوکت اقتضای دوستی و موالات آرا میدارد.

درین زمان مسرت نشان مکتوب مرغوب محبت اسلوبی که رقم
نگارخامه محبت آثار گردیده و بصحابت عالی شان معلی مکان سمو
القدر و الشان ابراهیم بیک کاتب خزینه سرکار عظمت مدار شرف
ارسال پذیرفته در بهترین وقت از اوقات و خوشترین ساعت از
ساعات عزووصول ارزانی، چون مشعر و حاکی به صحتمندی و از
تندرستی حال خیر مآل بندگان عالی بود کمال خوشحالی و سرور
حاصل و مسرت بر مسرت متواصل گشت.

در مطاوی محبت محاوی آن اشعار فرموده بودند که عهد معمهده
و میثاق و منوط مرابطه یگانگی ارکلی خان والی تفلیس با روسیه
پرتدلیس و کفره ضجره مسقولی شقاوت پیشه به ابلیس و سوء قصد
ایشان به ممالک محروسه و خطه آذربایجان گوشزد عاکفان آستان

۲۲- آرشیو نخست وزیری ترکیه - دفتر خط همایون - ش ۵۸

۲۳- دراصل : بندگان



سپهر بنیان جاه و جلال خسرو دارا دربان گردید. بناء علیه فرامین قدرآمین به جمیع امراء و وزرای ذوی العز و المجد و لاحتشام پادشاهی و به خوانین و سلاطین خطه آذربایجان از مصدر جاه و جلال شرف اصدار یافته امر و مقرر فرموده است. اگرچنانچه غوغا طلبان عرصه شروشور بسوی ممالک اسلام اراده عزیزت نمایند. جمعیت اتفاق را منعقد ساخته جواب آنها را حواله به دم شمشیر خون ریز نموده، به قلع و قمع ماده فساد آن طایفه کفر مایه پر عناد پرداخته نگذاشته به حوزه دین قویم خلل رسانند که انشاءالله تعالی از میامن دولت ابد مدت خاقان انجم سپاه و به پشت گرمی مراحم بلانهایات قاآن ملایک پناه بصدق دل با امر خسرو سلیمان منزل مطیع و متقاد گردیده. در تأصل و تذلیل اعادی دین لازمه کوشش بعمل خواهد آمد.

درین وقت که عالیشان مشارالیه مراجعت و بفیض یابی خدمت سراسر مبهوت مساعدت مینمود بتحریر ذریعه الوداد مبادرت و موسس اساسی دوستی و ولا گردید. مترقب آنکه پیوسته فاتح ابواب مکاتبات و کاشف دروب مراسلات بوده، حقایق احوال را بانضمام و علاوه هرگونه خدمات و موجوعات متفقه بیدون و مغایرت و جدای قلمی و ارسال فرمایند. که انشاءالله الرحمن و بعون ملک منان در تقدیم شرایط دوستی بعرضه ظهور میرسد. باقی ایام دولت مستدام برب العباد. مهر در پشت نامه

سند شماره ۷

نامه محمد قلی خان به سلیمان پاشا والی چلدر^{۲۴}

بیمن ساغر دولت و اقبال و پیمانانه مجدت و اجلال ملازمان جلیل الشان عالیجاه معلی جایگاه، سعادت و عزت و دولت و اقبال

۲۴- آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون ش D - ۹۴

همراه، جلالت و حشمت دستگاہ، پاشای جلیل‌الشانی اخوی مکانی دام‌شانه‌عالی از خم‌خانه‌الطاف بی‌پایان‌الهی سرشار و از باده‌مطلب‌روایی‌مالامال بوده عارج‌معارج برتری و صاعد‌مساعدبلند‌اختری باشند.

بعد از طی دعوات و اقیات اجابت آیات، مشهود رای شوکت پیرای عالی میدارد که: زلال عذب الفت اتحاد و ماء معین مودت و وداد، اعنی زیبا مراسله محبت عنوان و رعنا رقیمه یکجہتی نشان که از سرچشمه یکتا دلی تراوش نموده بود مانند سحاب بہار و ابر مدار کہ در حدیقه مشحون بریاحین و ازهار بارگشاید در ساعتی فیروز و زمانی مسرت‌اندوز بصحابت عالیشان معلی مکان عمدہ الاعاظم و الاعیان ابراهیم بک کاتب خزینہ سرکار فیض ورود ارزانی داشته هم‌گردنشان طریق بیگانگی و کلفت و ہم نخل طراز ریاض التیام و الفت گردید. از مضمون بیگانگی مشحون اینکه مبنی براعتدال مزاج سعادت امتزاج و مقرب بتجدید رابطه دوستی دیرین بود ازهار گلستان محبت در اهتزاز و عندلیب شوق مکالمه غایبانه در پرواز آمد.

از آنجا کہ تعمیر کاخ مودت و نہال یکرنگی و الفت بادوستان فطری و آشنایان روحانی انسب و الزام است مکتون خاطر صدق موطن دوستان مصروف برآنست کہ با ہمگی دوستان قرب جوار خصوصاً با آن پدرکار ہمیشہ حدیقه‌دارالسلام آشنایی معمور از دست انداز خزان سرد مہری ایام مستور باشد. در عالم عطوفت گستری ایمای نموده بودند کہ حسن ارادت و اختصاص این دوستی اساس را بخاکپای جواهر آسای بندگان سلیمان شان خاقانی عرض از وفور مرحمت شاهانه و فرط مکرمت خسروانه موازی یکمعدد ساعت و یکمہزار پانصد عدد اشرفی نصفیہ وبعیہ سکہ حسنه مبارکہ شہریاری برسم جایزه و احسان بصحابت عالیشان مشارالیه برای دوستدار ارسال گشته بود واصل وازین مکرمت خدیوانہ کمال

سر بلندی حاصل امید که دولت روز افزون خاقانی تا دامن قیامت
مخلد و مستدام و سایه بلند پایه قاآنی بر مفارق امثال این دوستان
پاینده و مدام بوده هم آن پدر و الاتبار همیشه جالس سریر حکمرانی
و کامیاب هرگونه مقاصد دو جهانی باشد.

مقدمه افساد ارکلی خان گرجی و تسلط یافتن او بقلمه ایروان
و منشاء تحریک اغوای روسیه منحوسیه و اراده خام آن بدفرجام
نسبت با اهالی آذربایجان و متوطنین ممالک محروسه سلطانی در
مضمون فرمان قضانشان مطاعه و اشاره و تحریر آن پدر و الاشان
و تقریر عالیشان مشارالیه همگی موبمو من اوله الی آخر مفهوم و
دلنشین خاطر دوستی گزین گردید .

از قرار تحقیقات و تقریر عالیشان مشارالیه که منشاء مفسده
بودن ارکلی خان مزبور و میل نمودن او بجانب دولت روسیه منحوسیه
و استعانت او از آنطرف از آفتاب روشنتراست. اگرچه با وجود نیروی
سرپنجه صاحبقرانی و قوت بازوی اقبال سلیمانی پیداست که این
گونه اشخاص چیزی از پیش نخواهند برد . نهایت از تنبیه و
تادیب چنین خیره سرچشم پوشی نمودن و بتاخیر انداختن موجب
زیادتی جرات آن ضاله بی عاقبت کشته رفته رفته منتج مفاسد کلیه
شده، خواهد بود. بروشی که بخاکپای جواهر آسای قیصری عرض
و عالیشان ابراهیم بك کاتب هم بهمگی امور آذربایجان بلدیت کامل
حاصل نموده ما گوشه نشینان که از جمله مستمسکان جبل المتین
دولت قوی بنیاد خاقانی بوده دست تشبث و امیدواری بدامن مرحمت
آن دولت روز افزون زده ایم.

انشاء الله همگی بملاحظه غیرت دین اسلام و تعصب آئین مبین
حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و اله و معاضدت و یاری بندگان
جلیل الشان عالی و وزراء عظام و میرمیران حشم احتشام و حکام
سرحدات در دفع و رفع آن طایفه ضاله جاهد و سهل انگاری نکرده
فریفته اقوال خدعه آمیز گرجیه و مخالفان بدفرجام نخواهیم شد.
اما سرانجام این مهم عظیم موقوف بهمت والا نهمت شاهانه میباشد

که از راه صاحب داری و عالم رعیت پروری قلع و قمع آن ملاعین بدآئین را پیشنهاد خاطر فیض گستر خاقانی داشته که بقدرت الله تعالی این امر با سهل و جوه مقدور خواهد گردید .

عالیشان بشارالیه درین باب بهمگی اخبار مستحضر، البته در حین ورود حقیقت حالات را صداقت دوستان اظهار خواهند نمود. شایان شیوه دوستی و ولا مقتضی آن میباشد که همیشه بمژده اعتدال مزاج و ارجاع مهمات مسرت بخش خاطر شود. باقی ایام بکام باد . «مهر در پشت نامه»

سند شماره ۸

نامه احمد خان حاکم خوی به سلیمان پاشا والی چلدر^{۲۵}

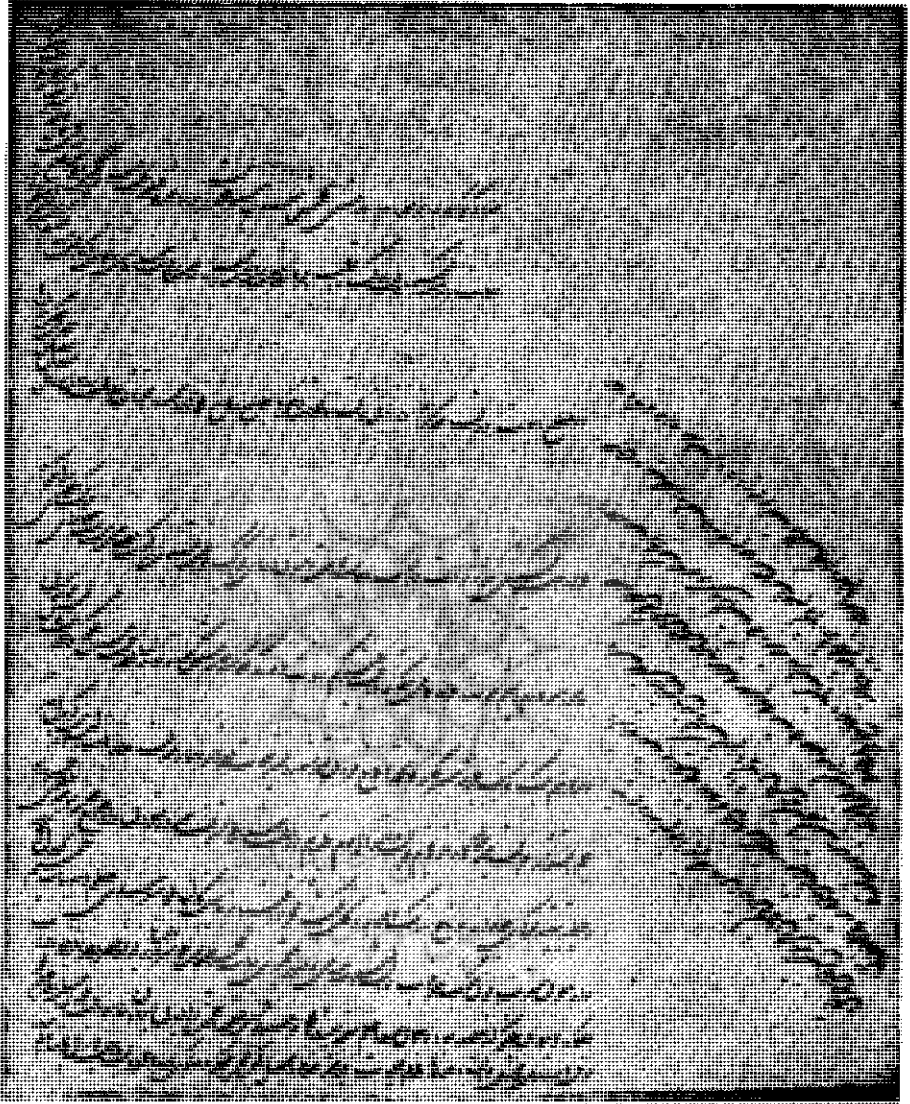
چندانکه کواهر بواهر مهر و ماه روشنی بخش شبستان سپهر خضر است همواره اختر جلی الظهور بخت بلند و کوکب باهرالنور طالع ارجمند، ملازمان عالیجاه رفیع جایگاه، عظمت و مجدت دستگاه، سعادت و بنالت اکتناه، دولت و شوکت و اقبال همراه، شهامت و بسالت انتباه، مناعت و فخامت پناه، دوستی و مودت آگاه، عمده الوزراء المکرم، و مشیر المفخم، اخوی مکانی دام اقباله العالی از مطلع ابهت و رفعت کامرانی و از افق شوکت و مجدت و حکمرانی طالع و لامع بوده از وصمت احتراق و وبال و افول و زوال مصون و درامان حضرت ملک منان باد .

کتابخانه ۱۹ به ۵۰۰۰ شماره

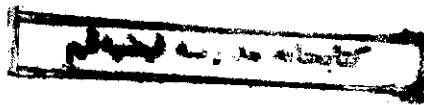
بعد از ضیاگستری نیر دعوات و افیات اجابت آیات و مشرق آرای کواکب ثواقب تسلیمات زاکیاب مصادقت مشیات مشهود رای شوکت اقتضای عالی میگردداند.

عالی مراسله لازم التعظیم مودت طراز مهمای مکاتبه واجب التکریم اخوت آغازیکه نگاشته خامه مشکین ختامه کاتبان فصاحت بیان گردیده و بصحابت عالیشان معلی مکان ابراهیم بك کاتب

۲۵- آرشیو نخست وزیری ترکیه - خط همایون - ش ۱۱۲



سند شماره ۸



خزینه سرکار بجهت ابلاغ فرمان قدر شعار و تشریفات مهر آثار دربارہ معدلت مدار پادشاه اسلام پناه گردون وقار جم اقتدار ، دولت علیه العالیه لازاله ایام دولت و اقبال الی یوم القیام ارسال شده بود بشرف صدور مقرون و از طلوع طلیعه موهبه عظمای خسروانه و عظیمه بهیه کبرای خدیوانه که تاج تارک افتخار و گل گفته فخر و اعتبار ما بندگان بود سربلندی عظیم و مباحات جسیم بحصول انجامید و از مضمون مسرت نمون مکتوب مرغوب موافقت اسلوب سامی که مشعر صحتمداری ذات خجسته صفات بود سرور و نشاط زیاده از حصروحد افزود.

و در باب الکاء ایروان همین که از مصدر جاه و جلال صدراعظم مقرر شده بود دوستدار حسب المقرر اعزه و اعیان ایروان را در کمال اطمینان مستمال و خاطر جمع نموده نوعی امیدواری حاصل که انشاءالله تعالی مادام الحیات فریفته خدعه و حیل کفره فجره نگردیده بدعاگوئی ازدیاد عمر و دولت و اقبال لایزال پادشاه عالم پناه قیام و اقدام خواهند نمود .

درین اوان که عالیشان مومی الیه تبلیغ فرامین قدر آئین و تشریفات خوانین همه آذربایجان را رسانیده که بغیر از فرمان و تشریفات عالیجاه خداداد خان که بسبب بعضی موانع مانع که کیفیت آنرا عالیشان مومی الیه مستحضر است با سایر احوالات در حضور فیض گنجور بمعرض عرض خواهد رسانید . مصمم بمعاودت بودعلیهذا لازم دانسته بتحریر صحیفه الشوق مبادرت و محرک سلسله دوستی و موافقت گردید مترصد و مترقب است که همواره فاتح ابواب مکاتبات بوده حقایق حالات خیریت دلالت را بانضمام مهمات و خدمات اعلام که انشاءالله تعالی بدون شایبه و مغایرت پیرایه انجام خواهد پذیرفت .

باقی ایام دولت و اقبال بکام و مرام باد برپا العباد .

مهر در پشت نامه

سجع مهر الهی فانشرنی علی دین احمد